

СТАНДАРТИ АДВОКАТУРИ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, КЛАСИФІКАЦІЯ, ДЖЕРЕЛА

В. СВЯТОЦЬКА
кандидат юридичних наук, адвокат

Вступ України до Ради Європи у 1995 р. і співпраця з європейськими організаціями, налаштованість на інтеграцію у Європейський Союз (далі – ЄС), що було засвідчено у червні 2014 р. під час підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, відкривають для нашої держави великі можливості у європейському просторі [1]. Необхідною умовою такого входження є наближення України за всіма спектрами діяльності до *загальноєвропейських стандартів*, що, у свою чергу, передбачає інституційне зближення із європейськими правовими інститутами [2, 105]. Євроінтеграційні прагнення України вимагають від неї узгодження національної системи правових норм, зокрема у сфері реалізації прав людини, та їх захисту з відповідною системою ЄС. Створення єдиного міжнародного правового простору як у межах Ради

Європи, так і ЄС, вимагає від України гармонізації національного законодавства.

Національна європеїзація та демократичний розвиток можливі за умови впровадження загальноприйнятих, визнаних багатьма розвинутими демократичними країнами, стандартів, які народжувалися там протягом десятиліть. Вони стосуються професійної організації та діяльності правових інститутів, зокрема й адвокатури. Внаслідок історичних подій та національних особливостей процес побудови інституту адвокатури України є дещо запізнлим, порівняно з розвинутими європейськими країнами, у результаті чого українська адвокатура є однією з наймолодших у світі. Сьогодні вона потребує певного орієнтиру, взірцевих стандартів щодо організації та функціонування. Таким орієнтиром є загальноприйняті у міжнародному просторі стандарти адвокатури, закріплені низкою міжнародно-правових документів і національними акта-

ми, що стосуються адвокатури. Дотримання загально визнаних світовою спільнотою основоположних стандартів організації та функціонування адвокатури є необхідною умовою євроінтеграції адвокатури України [2, 105].

Згідно з Планом дій (прийнятий Радою з питань судової реформи для виконання Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2017 рр.) головною метою розділу 6, присвяченого посиленню гарантій здійснення адвокатської діяльності та забезпеченню доступності безоплатної правової допомоги, є організація інституційного розвитку Національної асоціації адвокатів України та посилення можливості юристів й адвокатів ефективно виконувати свої професійні обов'язки у системі правосуддя. У Плані дій йдеться про те, що реформування адвокатури передбачає забезпечення ефективного функціонування органів адвокатського самоврядування та інституційного розвитку загалом, що дозволить забезпечити ефективніше функціонування адвокатури України згідно з принципом верховенства права, загальними міжнародно-правовими стандартами та стандартами ЄС [3].

Міжнародна спільнота у процесі своєї діяльності вже давно виробила та дотримується стандартів прав людини і стандартів їх захисту, які знайшли своє відображення у внутрішніх національних актах та актах, прийнятих на міжнародному рівні. На національному ж рівні надважливим є розуміння міжнародних стандартів із подальшою їх імплементацією у внутрішнє законодавство. Зупинимось детальніше на поняттях «стандарт», «стандарт адвокатури».

Попри значну кількість у вітчизняній та зарубіжній літературі праць, присвячених інституту адвокатури, відсутнє комплексне дослідження «стандартів адвокатури». Тому стаття набуває особливої актуальності та очевидної новизни. Зазначимо, що дослідження базувалося на основі вивчення наукових доробків як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, присвячених організації та професійній діяльності адвокатури, питанням принципів, стандартів і нормативів адвокатури, які розкривають зміст національної адвокатури як інституту, пов'язаного з наданням ефективного правового захисту прав і свобод людини. Зокрема, деякі вітчизняні науковці зробили висновок про необхідність розмежування таких категорій, як стандарти організації адвокатури та нормативи адвокатської діяльності; закріплення на законодавчому рівні поняття «стандарт адвокатури»; в уточненні та класифікації міжнародних стандартів адвокатури тощо [4].

Відсутність юридичної дефініції «стандарт адвокатури» в міжнародних і національних правових актах, що стосуються адвокатури, створює додаткові труднощі при вирішенні поставленої нами мети, а саме: сформулювати поняття «стандарт адвокатури» та «стандартизація адвокатської діяльності»; дослідити нормативний зміст стандартів адвокатури і кола їхніх джерел; перелічити стандарти адвокатської діяльності та проаналізувати їхню дію на національному та міжнародному рівнях. Як результат, на основі зроблених висновків запропонувати національному законодавцю привести законодавство та правозастосовну практику у відповідність до загальноприйнятих у всьому «цивілізованому» світі стандартів. Запропонована систематизація стандартів адвокатури дозволить прослідкувати досягнутий прогрес у сфері захисту прав людини та становлення інституту адвокатури як одного з основних у правозахисному механізмі будь-якої держави на міжнародному і національному рівнях.

До питання поняття «стандарт адвокатури»

Юридична енциклопедія [5, 614–615] і Великий енциклопедичний юридич-

ний словник поняття «стандарт» (англ. *standard* — норма, зразок, модель; від франкського *standhard*, буквально — твердо стояти; з готського *standan* — стояти і *hardus* — твердий, міцний) тлумачать як документ, розроблений на основі консенсусу і затверджений уповноваженим органом, який встановлює правила, інструкції, характеристики, призначені для багаторазового використання з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній галузі. Виокремлюють стандарти міжнародні та регіональні, соціальні державні стандарти і нормативи [6, 868–869].

Російський великий енциклопедичний юридичний словник подає «стандарт» як встановлені відповідно до закону обов'язкові вимоги щодо якості, робіт та послуг [7]. В англійському тлумачному словнику слово «*standart*» представлено як модель, що наслідуються та встановлена звичаєм; рівень якості та вмінь, що розглядаються як бажані і необхідні для досягнення певної цілі; наближення до бажаної моделі [8, 1144]. Стандарт також розглядається як еталон, шаблон, зразок, модель, що береться за основу для звірення з ним інших об'єктів або властивостей [9].

На думку Ю. Білас, стандарти — це програмні засади для поведінки, що не закріплені нормами та мають імовірніше характер принципів, аніж закону. Стандарти не регламентовані законодавством і не закріплені положеннями міжнародних конвенцій, декларацій чи інших нормативних актів ЄС. Вони формуються у результаті та в процесі застосування Європейським судом права ЄС [10].

Також «стандарт» розглядають як нормативний документ, розроблений на основі згоди сторін і затверджений уповноваженим органом, в якому визначаються для тривалого і постійного користування правила, характеристики або загальні принципи, що зачіпають різні види діяльності або їхні результати. Завданням такого докумен-

та є досягнення найкращого рівня упорядкування у заданій сфері. Стандарти ґрунтуються на узагальнених результатах наукових знань, вивченні практичного досвіду, розвитку техніки і спрямовані на досягнення найбільшої користі для суспільства [11].

З. Демічева у своєму науковому дослідженні *європейські стандарти* розглядає як комплекс європейських договірних норм, що стосуються безпосередньо реалізації принципів і цілей організації, порушення яких передбачає міжнародно-правову відповідальність [12].

З метою досягнення найкращого рівня упорядкування у сфері адвокатської професійної діяльності в Україні, враховуючи зазначений вище науковий аналіз, вважаємо за доцільне запропонувати введення поняття «*стандарти адвокатури*» та «*стандартизація адвокатури*» та «*стандартизація адвокатської діяльності*».

Отже, «*стандарти адвокатури* — це правова модель професійної та особистої поведінки адвоката, яка відповідає загальноприйнятим принципам адвокатської діяльності, які закріплені міжнародними та національними актами, що стосуються адвокатури, а також звичаями і традиціями».

Зазначимо, що стандарти адвокатської діяльності, як і стандарти права в різних державах, повинні відрізнятися, зважаючи на те, що вони формуються передусім під впливом національних історичних особливостей, звичаїв і традицій, незважаючи на загальноприйняті стандарти, які закріплені міжнародно-правовими актами та визнані міжнародною спільнотою. Отже, спиратися виключно на досвід сучасних країн світу було б помилковим. Хоча зроблені нами висновки не скасовують того факту, що для вирішення поставленого завдання — сформулювати поняття «стандарти адвокатури», виокремити їх та структурувати з метою удосконалення і наближення інституту адвокатури України до рівня загальноприйнятих

у міжнародному правовому просторі стандартів — необхідне глибоке вивчення досвіду держав, які успішно пройшли цей шлях. Особливу увагу слід приділити дослідженню місця адвокатури в цих державах та питанням регулювання відносин між правовими інститутами, зокрема взаємовідносин адвокатури з суспільством.

Варто сказати, що деякі правові моделі і стандарти, які діють у світі, є взагалі неприйнятними для України. Так, наприклад, модель адвокатури Китаю навряд чи була б прийнятною для України. Адже адвокатська діяльність у цій країні відповідно до Закону про адвокатуру підконтрольна державі (в особі органів юстиції) [13].

Слід зазначити, що дослідження адвокатури та її стану в сучасних країнах світу та їх порівняльний аналіз дозволили зробити відповідні висновки щодо визначення *стандартів організації та професійної діяльності* як для правових інститутів загалом, так і адвокатури зокрема. Також це зумовило необхідність введення деяких нових правових термінів, позицій, інших аспектів з метою створення єдиної бази норм і стандартів, необхідних при впровадженні ідеї «стандартів права».

Зазначене визначає актуальність цього дослідження, а *введення у національний науковий обіг поняття «стандарту адвокатури» зумовить проведення наукових досліджень, результатом яких буде вивчення та формулювання цих стандартів.*

Класифікація стандартів адвокатури

Стандарти юридичної (адвокатської) професії, яким повинна відповідати професійна діяльність юристів-практиків (адвокатів) у країнах як романо-германської, так і англосаксонської правових сімей, закріплені на міжнародному та національному рівнях. Ґрунтуючись на аналізі джерел, що закріплюють стандарти адвокатської

діяльності, на яких більш детально ми зупинимося далі, можемо сформулювати таку класифікацію стандартів адвокатури:

I. *Організаційні* (стосуються створення та існування адвокатури): 1) верховенство права; 2) недержавний характер адвокатської діяльності; 3) незалежність; 4) самоврядування; 5) відсутність дискримінації на зайняття адвокатською діяльністю; 6) особливий статус адвокатури й адвоката (у публічних, приватних і суспільних сферах); 7) доступність послуг адвокатів; 8) дисциплінарна відповідальність адвокатів.

II. *Професійної адвокатської діяльності* (стосуються функціонування адвокатури): 9) професіоналізм і компетентність; 10) спеціалізації; 11) страхування професійної відповідальності адвокатів; 12) професійна реклама; 13) процесуальна діяльність адвоката; 14) гарантії адвокатської діяльності.

III. *Адвокатської етики*: 15) етика і культура поведінки (культурний розвиток адвокатів); 16) конфіденційність й адвокатська таємниця; 17) кваліфікація та прагнення до знань і розвитку.

Зазначена нами група стандартів належить до стандартів професійної адвокатської діяльності, але зважаючи на те, що етичні засади мають велике значення в адвокатській діяльності та здійснюють вагомий вплив на функціонування самого інституту адвокатури та його місця в державі і громадянському суспільстві, вважаємо за необхідне виокремити адвокатську етику в окрему категорію стандартів адвокатської діяльності з подальшим детальним аналізом кожного елемента та складової цієї групи стандартів.

Наукові дослідження стандартів адвокатури та їх застосування у подальшому схожі на роботу архітектора, завдання якого є проектування споруди, яка завжди починається з фундаменту. Адвокатура загалом, як і робота окремого адвоката, побудована за

таким саме принципом. Помилка у побудові фундаменту — руйнуються засадничі принципи та стандарти адвокатури. Для побудови надійного адвокатського фундаменту передусім потрібні наукові праці в цьому напрямі, які б всебічно досліджували принципи і стандарти адвокатської діяльності як на національному, так і на міжнародному рівнях. Результатом таких досліджень має стати глибоке розуміння досліджуваних стандартів та їх застосування.

Також слід зазначити, що лише введення поняття стандартів адвокатури не буде ефективним без подальшого їх дослідження як науковцями, так і самими адвокатами з урахуванням національних традицій та особливостей.

Метою введення терміна «стандарти адвокатури» повинно бути підвищення професійної та етичної складової в роботі адвоката завдяки впровадженню загальних правил, створених з урахуванням як глибокого наукового аналізу, так і вивчення професійної діяльності адвокатів, а також культурних особливостей. У жодному разі стандартизація адвокатської діяльності не має на меті обмеження професійної діяльності адвокатів і встановлення для них якихось меж.

Передусім введення стандартів адвокатури може і повинно торкнутися та в подальшому позитивно вплинути на моральне обличчя кожного адвоката та адвокатури загалом. Стандарти адвокатури повинні торкатися всіх аспектів професійної діяльності адвокатів, зокрема й елементів ділового стилю, манери поведінки в суді, спілкування з колегами, відносин із клієнтами тощо.

Також слід наголосити, що введення «стандартів адвокатури», як результат, призведе до більш якісного рівня надання адвокатами правових послуг, адже стандартизація адвокатської діяльності зобов'яже адвокатів у своїй роботі дотримуватися дещо нових меж,

що, своєю чергою, дозволить особам, яким надаються ці послуги (клієнтам), розуміти спектр послуг, які вони повинні отримати від адвоката у межах угоди. Тобто фактично сформульовані стандарти адвокатури дозволять особі, що потребує правової допомоги, розуміти рівень якості послуг, які їй повинен надати адвокат, як у межах укладеного договору, так і поза ним. Оплачуючи гонорар, клієнт розумітиме, на скільки професійний рівень адвоката відповідатиме рівню стандартів його діяльності.

Ознаки та властивості стандартів адвокатури

Ознаками стандартів адвокатури є сукупність якостей та властивостей, правил професійної поведінки адвоката, а також інших притаманних адвокатській діяльності факторів, що виникають у процесі адвокатської діяльності та характеризують зазначену професійну сферу.

До притаманних стандартам адвокатури якостей та властивостей, які у своїй сукупності є складовою ознак стандартів адвокатури та характеризують професійну адвокатську сферу діяльності, належать: правозахисний характер; незалежність; недержавний характер; особливий соціальний, публічний та приватний статус; організаційна самоврядність; належність до інститутів громадянського суспільства та ін.

Характеризуючи адвокатську професійну діяльність, варто вказати на першу й основну її ознаку, яка відображає одне з завдань адвокатури — турботу про громадянина, адже для адвокатури найвищою цінністю та головним обов'язком є захист прав і свобод людини, що, своєю чергою, реалізує конституційні принципи, визначені у ст. 3 Конституції України, де головним обов'язком держави визначено утвердження та забезпечення прав і свобод людини [14]. Реалізація державою забезпечення й утвердження прав і сво-

бод людини здійснюється, зокрема, й через адвокатуру. Отже, стандарти адвокатури перебувають у тому ж правовому полі, що й Конституція України, і явно узгоджуються з її нормами, що є важливим у межах запропонованої нами теорії «стандартів адвокатури». Таким чином, запропоновані стандарти адвокатури характеризуються передусім турботою про громадянина і державу та відображають одну з основних її ознак.

Стандарти адвокатури, що встановлюють риси особистості адвоката

Під *рисами особистості адвоката*, що встановлені у стандартах адвокатури, варто розуміти *сукупність факторів та особливостей, притаманних виключно адвокату, які виникають у процесі його професійної діяльності і визначають його місце у ній та виділяють серед усіх юристів в окремого суб'єкта права.*

До рис особистості адвоката, що встановлені у стандартах адвокатури, належать: порядність; чесність і компетентність; належний моральний рівень; професійна грамотність; знання матеріального та процесуального закону; професійне вміння спілкуватися з клієнтом; вміння кваліфіковано побудувати діалог з іншими учасниками процесу; повага і толерантність до думки усіх суб'єктів процесу. Неявною, але, безперечно, важливою складовою рис особистості адвоката є його етика та естетика.

Джерела стандартів адвокатури

Починаючи з 50-х років ХХ ст., міжнародне право закріплює людські права людини як фундаментальну основу всієї спільноти. Сьогодні інститут людських прав є частиною міжнародного права та складовою національного права, зокрема й українського [15, 1, 2]. Можливість відстояти свої права в межах діючої національної правової

системи, а також за її межами сьогодні надана кожній людині та громадянину. Регулюванню організації та професійної діяльності інституту адвокатури присвячено низку міжнародних актів, прийнятих на глобальному, регіональному, національному рівнях, на рівні міжнародних професійних об'єднань юристів (адвокатів), а також на рівні судової практики, що і є *джерелом стандартів адвокатської діяльності у світі.*

Отже, *джерелами стандартів адвокатури є:*

- 1) міжнародно-правові акти, зокрема й європейські, з питань адвокатури;
- 2) акти міжнародних юридичних організацій з питань адвокатури;
- 3) рішення міжнародних судів, зокрема й Європейського суду з прав людини та Суду ЄС з питань адвокатури;
- 4) національні акти, що стосуються питань адвокатури;
- 5) національні звичаї і традиції (особливості культури).

Суб'єкти стандартів адвокатури

Суб'єктів стандартів адвокатури можна класифікувати за певними моделями, якими є: міжнародна, регіональна та національна моделі стандартів адвокатури. Відповідно, за таким саме принципом суб'єкти стандартів адвокатури класифікують на: 1) суб'єктів міжнародної моделі стандартів адвокатури; 2) суб'єктів регіональної моделі стандартів адвокатури; 3) суб'єктів національної моделі стандартів адвокатури.

1. *Суб'єктами міжнародної моделі стандартів адвокатури є країни, які визнали верховенство міжнародного права, зокрема приєдналися до Загальної декларації прав людини, прийнятої 10 грудня 1948 р. Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй (далі — ООН) [16], Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, прийнятого ООН*

16 грудня 1966 р. [17], Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [18] та інших міжнародних актів, які визнали права людини та їхній захист найвищою цінністю міжнародної спільноти. Отже, країни та, відповідно, адвокатські спільноти цих держав, що визнали верховенство міжнародного права, заявили також про себе як суб'єктів міжнародних стандартів адвокатури.

2. *Суб'єктами регіональної моделі стандартів адвокатури* є держави — члени регіональних об'єднань, таких як Рада Європи чи ЄС. Так, говорячи про ЄС, країни — члени Співтовариства та асоційовані країни-члени, в особі адвокатських спільнот, прийняли спільні «правила гри», встановлені законодавством ЄС, що стосується прав людини, їх захисту та адвокатської діяльності. Таке законодавство повинно бути імplementоване у внутрішнє законодавство усіх країн-членів, а стандарти діяльності правових інститутів, що впливають із актів ЄС, повинні дотримуватися та бути уніфікованими на національних рівнях.

3. *Суб'єктами національної моделі стандартів адвокатури* є національні адвокатські спільноти та адвокати.

Говорячи про цю модель стандартів адвокатури, зазначимо, що дотримання загальноприйнятих світовою практикою стандартів адвокатської діяльності дозволить змінити всю національну адвокатську систему, наблизивши її до міжнародного та, зокрема, європейського рівня. Виконання стандартів адвокатури запровадить якісно новий рівень юридичних послуг і дасть життя новим традиціям інституту української адвокатури.

Стандартизація адвокатської діяльності

Все зазначене вище може і призведе до необхідності розширення завдань, що покладаються на інститут адвокатури, та нагальної потреби чіткої *стан-*

дартизації як її принципів професійної діяльності, так і завдань та функцій, про що буде зазначено нижче.

Поняття «стандартизація» походить від англійського слова «*standart*», що означає, як уже йшлося вище, — норму, зразок, основу, бажану модель. Стандартизація — діяльність, що полягає у відшуванні рішень для завдань у сфері науки, техніки й економіки, направлена на досягнення оптимального ступеня упорядкування у визначеній сфері. Результатом конкретної роботи зі стандартизації є нормативно-технічний документ, керівний документ, стандарт, інструкція, технічні умови, типові положення [19].

Згідно з Законом України «Про стандартизацію» стандартизація — це діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [20].

На підставі проведеного вище аналізу пропонуємо таке визначення: **«Стандартизація адвокатської діяльності — це діяльність з розробки, опублікування та застосування стандартів і норм у професійній адвокатській діяльності з метою забезпечення оптимального упорядкування діяльності адвокатів через встановлення загальних положень для цієї сфери і багаторазового їх застосування щодо об'єктивних або потенційних завдань»**.

Необхідно зауважити, що стандартизувати адвокатську діяльність неможливо, можливо стандартизувати лише професійні навички адвоката, його стиль, компетенцію, рівень культури тощо.

Потрібно також зазначити, що *стандартизація адвокатської діяльності* буде малоефективною або зовсім неефективною, якщо її основною метою буде досягнення адвокатами надзвичайно високих професійних характеристик і навичок. Водночас занадто низькі

стандарти адвокатури можуть призвести до деградації сфери.

Цілями проведення цього дослідження з метою стандартизації адвокатської діяльності є: 1) підвищення рівня професійних юридичних послуг, що надаються; 2) безпека громадян; 3) забезпечення здорової етичної конкуренції серед юристів; 4) взаємозамінність адвоката з дотриманням належного рівня юридичних послуг; 5) добросовісність адвокатів при виконанні своїх професійних обов'язків.

Важливим є той факт, що *стандарти адвокатської діяльності* можуть змінюватись як лінійно, так і ієрархічно, зокрема під впливом різних обставин: а) зміни міжнародної та національної правової бази (впровадження нових правових актів або внесення змін у чинні); б) у результаті підвищення професійних навичок адвокатів самі стандарти та їхня пріоритетність також змінюватимуться.

Стандартизацію адвокатської діяльності необхідно здійснювати на основі таких принципів: 1) добровільність участі адвокатів; 2) максимально можливе врахування інтересів як адвокатів, так і інших заінтересованих осіб; 3) неприпустимість перешкоджання надання професійних послуг адвокатами своїм клієнтам; 4) неприпустимість встановлення стандартів, які суперечили б національному або міжнародному праву; 5) неприпустимість створення таких стандартів, які обмежували б права одних адвокатів на користь інших.

Стандартизація адвокатської діяльності перш за все повинна бути цікавою для самих адвокатів. Привабливою для адвокатів вона буде тим, що дозволить їм, як уже було зазначено раніше, постійно підвищувати свій професійний рівень, розвиватися, ділитися досвідом під чітко прописаним механізмом обміну інформацією, з урахуванням етичних і професійних особливостей адвокатської діяльності. Таким

чином, молодий спеціаліст отримає доступ до раніше недоступної для нього професійної інформації з можливістю напрацювання у подальшому клієнтської бази. Адвокати ж, які мають достатній досвід, накопичений за роки юридичної практики, отримають можливість реалізувати себе у ролі наставників, передаючи свої знання новим поколінням адвокатів; отримають змогу більше часу приділити науковій діяльності, розвиваючи при цьому аналізований інститут права.

Вважаємо, що введення стандартів адвокатської діяльності передбачає необхідність постійного обміну досвідом та інформацією. Для цього потрібний певний функціональний інструментарій, наприклад, дискусійний або інший клуб, де відбуватимуться зустрічі адвокатів із різним професійним досвідом, відмінною спеціалізацією.

Стандартизація також передбачає вироблення чіткої думки у суспільства щодо ролі адвоката в суспільній діяльності і житті громадянина та правової держави, а також щодо необхідності існування норм і правил, які регламентують діяльність адвоката з метою розуміння суспільством місця адвоката в ньому та невілювання підстав будь-яких сумнівів щодо важливості адвокатської діяльності.

У разі створення правильної та діючої моделі адвокатури, в чому нам допоможуть стандарти і стандартизація адвокатської діяльності, а також із подальшим розумінням адвоката свого місця в суспільстві та вмінням правильно застосовувати відповідні стандарти, як результат, саме суспільство усвідомить і утвердить важливе місце адвокатури загалом й адвоката в ньому зокрема. Отже, інтеграція стандартів адвокатської діяльності у національне правове поле відбудеться після того, як адвокатське співтовариство прийме відповідні стандарти, а суспільство усвідомить їхню важливість. У такому випадку інтеграція стандартів адвокат-

ської діяльності відбудеться за взаємною згодою.

Запровадження в Україні стандартизації адвокатської діяльності зумовлено існуванням уже впродовж багатьох століть у світі стандартів адвокатської професії. У більшості розвинутих правових систем подібні стандарти формально або неформально присутні тією чи іншою мірою. Одним із яскравих прикладів існування багатовікових стандартів в адвокатурі є Велика Британія.

Умовами реалізації запропонованої нами теорії «стандартів адвокатської діяльності» є розуміння та прийняття її як суспільством, так і адвокатською спільнотою.

Таке розуміння аргументовано тим, що *стандартизація адвокатської діяльності стане привабливою* для адвокатської спільноти не тільки через фактори значного підвищення морально-професійного рівня адвоката, а й через більш якісний обмін знаннями, досвідом, напрацюваннями, які стануть можливими у разі створення відповідних дискусійних майданчиків як в інтернет-просторі, так і в реальному житті.

Передусім саме усвідомлення необхідності розвитку громадянського суспільства, членами якого є, звичайно, й окремо взяті адвокати, робить введення стандартизації адвокатської діяльності привабливою для адвокатської спільноти. Розвиток громадянського суспільства неможливий без якісних змін у кожному з його членів, якими є й адвокати.

Стандартизація адвокатської діяльності в межах національної євроінтеграції

Серед держав, що визнали європейські цінності й обрали шлях до євроінтеграції, Україна є відносно молодою державою. Євроінтеграційні прагнення нашої держави зобов'язують її прийняти нові правила гри — європейські, давно

визначені ЄС. Адвокатське співтовариство України у зв'язку з євроінтеграцією також повинно прийняти відносно нові правила побудови і функціонування зазначеного правового інституту.

У цьому випадку, в світлі «тектонічних соціальних змін», яких зазнала Україна на шляху до ЄС, сама стандартизація адвокатської професійної діяльності є настільки необхідним кроком зі зміцнення позицій адвокатури в громадянському суспільстві та державі, що без неї важко уявити нормально функціонуючу правову модель держави. По своїй суті стандартизація адвокатської діяльності буде підтвердженням прагнення до розвитку турботи про громадянина і правову державу, а також введення нових *еволюційних принципів права*.

Відповідальність за порушення стандартів адвокатської діяльності

Враховуючи принцип добровільності, який лежить в основі як адвокатської діяльності, так і її стандартів, відповідальність за недотримання стандартів адвокатської діяльності може бути встановлена виключно в межах адвокатської спільноти. Відповідальність за порушення стандартів адвокатської діяльності повинна розглядатися лише всередині адвокатського співтовариства, без винесення на загальне. Саме адвокатське товариство, опираючись на індивідуальні та особистісні характеристики адвоката, а також з урахуванням вивчення всіх обставин їх недотримання, може прийняти рішення про дисциплінарні заходи щодо нього.

Усе зазначене вище надає нам підстави зробити такі висновки.

Практика формування і реалізації стандартів професійної юридичної допомоги в Україні, на відміну від більшості країн світу, є дещо недосконалою. Національні стандарти адвокатської професійної діяльності, що закріплені законодавчими та іншими нормативни-

ми актами, прийняті лише з частковим врахуванням основних положень міжнародних стандартів адвокатської діяльності та потребують подальшого вивчення і введення механізмів й інструментарію їх реалізації в Україні.

На сучасному етапі розвитку української держави та її правової системи з подальшою євроінтеграцією, суспільство, як і держава, потребують докорінних змін, які необхідно починати з основних правозахисних інститутів, до яких належить й адвокатура. Відповідно, сучасна правова система, з виробленими стандартами права і правових інститутів, зокрема й стандартів адвокатури, вказує на свою зрілість і готовність до відповідальності, до розвитку, до захисту інтересів громадянина та держави. У молодій державі з нерозвиненою правовою системою й інститутами ми навряд чи побачимо стандарти, яких дотримуються ті чи інші правові інститути і, зокрема, адвокатура, що підтверджує та зумовлює необхідність *стандартизації адвокатської професії в Україні*.

Введення *стандартів адвокатури* дасть можливість подальшого розвитку інституту, а адвокатура, ставши привабливою для суспільства, буде цікавою і для держави. Введення стандартів адвокатури в Україні дасть поштовх до розвитку як самого інституту, так (у подальшому) і правової системи.

Стандарти адвокатури у переважній більшості прийнятні для України; у своїй основі мають спиратися на сталу міжнародну практику їх застосування у сучасних країнах. Хоча можливі деякі особливості подібної стандартизації з урахуванням національної культури, традицій, звичаїв, але зага-

лом кардинальних відмінностей між державами, які визнають верховенство міжнародного права над внутрішніми правовими актами, бути не повинно. Йдеться про стандарти, що стосуються професійних аспектів діяльності адвокатів. Що ж до стандартів етичної поведінки адвокатів, то вони можуть відрізнятися з урахуванням національних особливостей.

Вважаємо, що загалом введення *стандартів адвокатури* призведе до підвищення якості послуг, що надаються адвокатами, та створить гарантії для осіб, які потребують правової допомоги, а сама адвокатура внаслідок цього стане більш привабливою.

Стандарти професійної діяльності адвокатів повинні бути незалежними від будь-яких адвокатських кабінетів, об'єднань, асоціацій та юридичних практик. Їхнє прийняття й ухвалення має здійснюватися виключно на добровільних засадах.

У результаті прийняття зазначених професійних стандартів адвокатською спільнотою адвокатура зможе стати тією силою, на яку неодмінно зважатимуть у державі. Крім того, самі стандарти адвокатури будуть ефективним інструментом у випадку їх імплементації в національне адвокатське професійне поле.

Запропоновані нами стандарти адвокатури та їхнє застосування у професійній адвокатській діяльності стануть гарантом того, що зазначена професійна галузь отримає передумови для якісного підвищення надання юридичних послуг; суттєво підвищать повагу суспільства до адвокатури та знизять ризики отримання клієнтом непрофесійних і некомпетентних правових послуг.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Угода* про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. *Святоцька В.* Адвокатура України у світлі євроінтеграційних прагнень / В. Святоцька // *Право України*. — 2015. — № 10. — С. 105–112.
3. *Стратегія* реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://jrc.org.ua/strategy>

4. Проценко Ю. В. Світові стандарти адвокатури: поняття, структура та особливості правового регулювання / Ю. В. Проценко // Юриспруденція: теорія і практика. — 2011. — № 5. — С. 57–64.
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (віп. ред.) [та ін.]. — Київ : Українська енциклопедія, 2003. — Т. 5: П–С. — 736 с.
6. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — Київ : Юридична думка, 2012. — 1020 с.
7. Большой юридический словарь / под ред. А. Я. Сухарева, В. Д. Зорькина, В. Е. Крутских. — М. : ИНФРА-М, 1999. — Т. VI. — 790 с. — (Библиотека словарей «ИНФРА-М»).
8. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English language // Lexicon publications.inc. — Dunbary, CT, 1993.
9. Стандарт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/45194>
10. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правозастосування сучасної України : дис. ... канд. наук : 12.00.12 / Юлія Юліанівна Білас. — Київ, 2011. — 228 с.
11. Стандарт — что это такое? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://metro.ru/html/standartiz-metrology/standart.html>
12. Демичева З. Б. Правовые стандарты совета Европы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Зинаида Борисовна Демичева. — М., 2006. — 218 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dslib.net/pravo-evropy/pravovye-standarty-soveta-evropy.html>
13. Закон Китайської Народної Республіки про адвокатуру, прийнятий на дев'ятнадцятому з'їзді Постійного комітету всекитайського зібрання народних представників від 15 травня 1996 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.un.org/chinese/law/ilc/treaty.htm>
14. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
15. Головатий С. Про людські права. Лекції / С. Головатий. — Київ : Дух і літера, 2016. — і-xxiv, 760 с.
16. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
17. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
19. Стандартизація [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://allref.com.ua/uk/skachaty/Standartizaciya>
20. Про стандартизацію : Закон України від 5 червня 2014 р. № 1315-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2408-14>

REFERENCES

1. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Ievropeiskym Soiuzom, Ievropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i ikhnimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [The Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand]. Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Sviatotska V. Advokatura Ukrainy u svitli ievrointehratsiinykh prahnen [Advocacy of Ukraine in the light of European integration aspirations], *Pravo Ukrainy*, 2015, no. 10, p. 105–112.
3. Stratehiia reformuvannia sudoustroiu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015–2020 roky [Strategy for reforming the judiciary, justice and related legal institutes for 2015–2020]. Available at: <http://jrc.org.ua/strategy>
4. Protsenko Iu. V. Svitovi standarty advokatury: poniattia, struktura ta osoblyvosti pravovoho rehuliuвання [World standards of the lawyer: concept, structure and features of legal regulation], *Iurydsprudentsiia: teoriia i praktyka*, 2011, no. 5, pp. 57–64.
5. Iurydychna entsyklopediia [Law Encyclopedia], Kyiv: Ukrainska entsyklopediia, 2003, vol. 5, 736 p.
6. Velykyi entsyklopedychnyi iurydychnyi slovnyk [Big encyclopedic legal dictionary], Kyiv: Iurydychna dumka, 2012, 1020 p.
7. Bolshoy yuridicheskiy slovar [Big legal dictionary], Moskva: INFRA-M, 1999, vol. VI, 790 p.
8. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English language, *Lexicon publications.inc.*, Dunbary, CT, 1993.
9. Standart [Standart]. Available at: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/45194>
10. Bilas Iu. Iu. Ievropeiski standarty prav liudyny v konteksti pravozastosuvannia suchasnoi Ukrainy [European standards of human rights in the context of the enforcement of modern Ukraine], Kyiv, 2011, 228 p.
11. Standart — chto eto takoe? [Standard — what is it?]. Available at: <http://metro.ru/html/standartiz-metrology/standart.html>
12. Demicheva Z. B. Pravovye standarty soveta Evropy [Legal standards of the Council of Europe], Moskva, 2006, 218 p. Available at: <http://www.dslib.net/pravo-evropy/pravovye-standarty-soveta-evropy.html>

13. Zakon Kytaiskoi Narodnoi Respubliki pro advokaturu, Pryiniaty na deviatnadsiatomu zizdi Postiinoho komitetu vsekytaiskoho zibrannia narodnykh predstavnykiv vid 15 travnia 1996 r. [The Law of the People's Republic of China on the Bar, adopted at the nineteenth congress of the Permanent Committee of the All-Chinese People's Assembly on May 15, 1996]. Available at: <http://www.un.org/chinese/law/ilc/treaty.htm>
14. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine dated June 28, 1996 № 254k/96-VR]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
15. Holovatyi S. Pro liudski prava. Lektzii [On Human Rights. Lectures], Kyiv: Dukh i litera, 2016, i–xxiv, 760 p.
16. Zahalna deklaratsiia prav liudyny, pryiniata i proholoshena Heneralnoiu Asambleieiu OON 10 grudnia 1948 r. [The Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by the General Assembly of the United Nations on December 10, 1948]. Available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
17. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski ta politychni prava, pryiniaty Heneralnoiu Asambleieiu OON 16 grudnia 1966 r. [International Covenant on Civil and Political Rights, adopted by the General Assembly of the United Nations on December 16, 1966]. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
18. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 4 lystopada 1950 r. [The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of November 4, 1950]. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
19. Standartyzatsiia [Standardization]. Available at: <http://allref.com.ua/uk/skachaty/Standartyzaciya>
20. Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy vid 17 travnia 2001 r. № 2408-III [On standardization: Law of Ukraine dated May 17, 2001 № 2408-III]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2408-14>

Святоцька В. Стандарти адвокатури: поняття, ознаки, класифікація, джерела

Анотація. У результаті вивчення юридичної довідкової, наукової літератури та нормативно-правових актів надано авторські визначення понять «стандарти адвокатури» і «стандартизація адвокатської діяльності», а також внесено пропозицію щодо введення їх у науковий обіг. На основі аналізу джерел, що закріплюють стандарти адвокатської діяльності, здійснено класифікацію стандартів адвокатури. Розкрито ознаки і властивості таких стандартів, наведено види їхніх джерел. На підставі поділу моделей стандартів адвокатури згруповано суб'єкти стандартів адвокатури. Окреслено умови реалізації теорії вказаних стандартів. Висвітлено стандартизацію адвокатської діяльності в межах національної євроінтеграції.

Ключові слова: стандарти адвокатури, стандартизація адвокатської діяльності, джерела стандартів адвокатури, суб'єкти стандартів адвокатури.

Святоцкая В. Стандарты адвокатуры: понятие, признаки, классификация, источники

Аннотация. В результате изучения юридической справочной, научной литературы и нормативно-правовых актов предоставлены авторские определения понятий «стандарты адвокатуры» и «стандартизация адвокатской деятельности», а также внесено предложение о введении их в научный оборот. На основе анализа источников, закрепляющих стандарты адвокатской деятельности, осуществлена классификация стандартов адвокатуры. Раскрыты признаки и свойства таких стандартов, приведены виды их источников. На основании разделения моделей стандартов адвокатуры сгруппированы субъекты стандартов адвокатуры. Определены условия реализации теории указанных стандартов. Освещена стандартизация адвокатской деятельности в рамках национальной евроинтеграции.

Ключевые слова: стандарты адвокатуры, стандартизация адвокатской деятельности, источники стандартов адвокатуры, субъекты стандартов адвокатуры.

Sviatotska V. Standards of Advocacy: Concept, Characteristics, Classification, Sources

Annotation. As a result of studying of legal encyclopedic, reference, scientific books and normative legal acts author's definitions of the concepts «standards of legal profession» and «standardization of lawyer activity» are provided and also the offer on their introduction to a scientific turn is made. On the basis of the analysis of the sources fixing standards of lawyer activity classification of standards of legal profession is carried out. It is disclosed signs and properties of such standards, types of their sources are given. On the basis of division of models of standards of legal profession subjects of standards of legal profession are grouped. Conditions of implementation of the theory of the specified standards are defined. Standardization of lawyer activity within national European integration is lit.

Key words: standards of advocacy, standardization of lawyer activity, sources of standards of advocacy, subjects of standards of advocacy.